

Культура професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища закладу вищої освіти

I. Харченко

Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна
Corresponding author. E-mail: shiinna@ukr.net

Paper received 29.11.19; Accepted for publication 23.12.20.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2020-220VIII88-05>

Анотація. У статті розглядаються особливості формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки має відбуватися цілеспрямовано у спеціально створеному у ЗВО інформаційно-освітньому середовищі, де передбачено інтеграцію мовної, мовленнєвої, комунікативної і професійної підготовки майбутніх фахівців з економіки на засадах відкритості, студентоцентризму та цифровізації освітнього процесу. Дослідження пов'язане з аналізом саме фахової (професійної) економічної термінології, що є елементом активного словникового запасу студента, а рівень володіння нею вказує на розуміння професійних економічних явищ і понять.

Ключові слова: культура професійної комунікації, майбутні фахівці з економіки, інформаційно-освітнє середовище.

Вступ. У сучасному суспільстві, де спостерігаються тенденції віртуалізації усіх сфер життєдіяльності людини, науковці відзначають важливість якісної комунікації в соціумі, що актуалізує проблему формування у особи культури комунікації як особистісної, так і професійної. Процес комунікації охоплює не тільки обмін інформацією, а й сприйняття та розуміння інших учасників комунікативного процесу і на цій основі вироблення єдиної лінії комунікативної взаємодії. Проте, володіючи лише нормами літературної мови, майбутній фахівець, наприклад, у галузі економіки, не досягне бажаних результатів співпраці, адже в процесі переговорів йому часто доведеться чути специфічні для економіки терміни (дефляція, ревальвація, операційний важіль, калькуляція тощо), а іноді й сленг (платіжка, кредиторка, дебеторка тощо).

З огляду на підвищені вимоги сучасного ринку праці до економістів, що зумовлені рівнем розвитку науково-технічного прогресу, рівнем економічного розвитку країни, темпами інфляції, рівнем конкуренції, політичною нестабільністю та соціально-культурними факторами, особливого значення набуває культура професійної комунікації (КПК) фахівця з економіки як складова його загальної професійної культури.

Огляд публікацій з теми. Концептуальні засади розвитку КПК ґрунтуються на положеннях міжнародних («Меморандум освіти протягом життя» (2000 р.), Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (2003 р.)) та загальнодержавних документів (Закони України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.), Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України» (2018 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, Концепція освіти дорослих в Україні (2011 р.), «Про професійний розвиток працівників» (2012 р.)).

Аналіз літератури з досліджуваної проблеми свідчить, що професійно-термінологічна компетентність майбутніх бакалаврів економіки не була ще предметом спеціального дослідження, не мала всебічного наукового висвітлення, а розглядалася лише фрагментарно, причому акцент здійснювався на окремих аспектах (комунікативному, лінгвістичному, психоло-

гічному). Проблеми формування професійно-термінологічної компетентності досліджували М. Бахтін (проблеми комунікації), О. Васічка, І. Куламіхіна (технології розвитку комунікативної компетентності економістів), Л. Гнатик (організаційно-методичні умови формування комунікативної компетентності майбутніх економістів), Т. Ганніченко (формування комунікативної компетенції майбутніх економістів засобами дидактичної гри у процесі мовної освіти), Г. Онуфрієнко (проблема професійної мови й формування мовно-професійної компетентності майбутніх фахівців з економіки), В. Приходько (економічна культура), В. Черевко (комунікативна компетентність майбутнього менеджера). Разом з тим, виникла потреба розробити та обґрунтувати модель формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки у ЗВО під час вивчення фахових дисциплін з опорою на цифрові технології.

Метою статті є аналіз можливостей використання інформаційних технологій для формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки у ЗВО під час вивчення фахових дисциплін.

Матеріали та методи. Аналіз, синтез і систематизація наукових джерел з метою виявлення стану розробленості проблеми, абстрагування і узагальнення з метою дослідження практичного досвіду формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки у ЗВО під час вивчення фахових дисциплін.

Результати та їх обговорення. Будучи одночасним поєднанням мистецтва мови й мистецтва мовлення, культура професійної комунікації виступає сукупним показником не лише професійного досвіду, рівня професійних знань, умінь, навичок, а й почуттів і зразків поведінки і потребує неперервності у своєму формуванні й розвитку.

Особливу роль у цьому відіграють заклади вищої освіти, які здатні організувати таке інформаційно-освітнє середовище, яке сприятиме розвитку такої культури через спеціально побудовану інноваційну педагогічну систему, що базується на сучасних педагогічних та інформаційних технологіях і передбачає інтеграцію комп'ютерно орієнтованих засобів з інформаційно-ресурсним забезпеченням.

Формування культури професійної комунікації

майбутніх фахівців з економіки має відбуватися цілеспрямовано у спеціально створеному у закладі вищої освіти (ЗВО) інформаційно-освітньому середовищі, де передбачено інтеграцію мовної, мовленнєвої, комунікативної і професійної підготовки майбутніх фахівців з економіки на засадах відкритості, студентоцентризму та цифровізації освітнього процесу.

Культура професійної комунікації – це така інтегративна якість майбутніх фахівців з економіки, що являє представляє є комплексом охоплює собою комплекс загальних та професійних знань і вмінь, необхідних економісту для організації та здійснення ефективної професійної комунікативної діяльності, та виявляється у позитивному особистісному ставленні до мовленнєвої діяльності й досконалому володінні нормами літературної мови і мовлення, вміннях їх правильного, точного, виразного, комунікативно доцільного застосування у процесі передачі своєї думки у фаховому писемному та усному спілкуванні.

Процес формування культури професійної комунікації майбутнього економіста обумовлений формуванням її складових: аксіологічної (ціннісні установки та мотиви професійної комунікації, інтеріоризація загально-культурних, національних, мовних, професійних цінностей суспільства в особистісні); теоретичної (уявлення про систему мови та знання правил мови і мовлення); мовленнєвої (уміння користуватися економічною терміно-лексикою, економічною мовою у професійних цілях та для розуміння мовлення інших); комунікативної (здатність користуватися мовою як засобом спілкування у різних професійних ситуаціях); особистісної (здатність до рефлексії професійної комунікації).

Модель формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО (рис. 1) має ґрунтуватися на сутності феномену «культура професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки» і передбачати результатом сформованість такої культури засобами інформаційно-освітнього середовища ЗВО, використовувати поширені та інноваційні форми (проблемні лекції, семінари, круглі столи, дискусії, проекти, конференції, web-квести, on-line-навчання, олімпіади, конкурси, майстер-класи, портфоліо, тренінги, вебінари, чати), методи (проблемні, інтерактивні, ділові ігри, есе, сенкани, робота зі словниками, діяльність у парах і групах, хмари слів, скрайбінг, дискусії, пошукова діяльність), засоби (мовленнєві; електронні скриньки, соціальні мережі, відеохостинги, навчальні платформи, відео й аудіо записи, презентації і проекти, створення власних професійних веб-сайтів, кабінетів і блогів) навчання.

Формування культури професійної комунікації фахівців з економіки має спиратися на професіограму економіста, яка з позиції ділової комунікації повинна містити інформацію про комплекс загальних та професійних знань і вмінь, необхідних фахівцю для здійснення ефективної комунікативної діяльності як невід'ємного елемента його професійної діяльності.

Майбутній економіст повинен:

- володіти літературною українською мовою та застосовувати її функціональні можливості;

- володіти економічною термінолексикою та мистецтвом її використання в процесі професійного спілкування;

- володіти нормами мовного спілкування та його формами за способом взаємодії між комунікантами;

- володіти стандартизованими нормами мовленнєвої поведінки у процесі проведення переговорів чи встановлення контакту зі співбесідниками та підтримання спілкування у певній тональності, мовленнєвим етикетом;

- володіти вміннями розуміти та реагувати на сказане співрозмовником у професійних ситуаціях спілкування;

- володіти вміннями прогнозувати розвиток діалогу та реакцію співрозмовника;

- володіти вміннями спрямовувати діалог, урахувавши цілі професійної діяльності;

- володіти вміннями створити та підтримувати доброзичливу атмосферу спілкування тощо.

Концепція дослідження охоплює методологічний, теоретичний і практичний концепти.

Методологічний концепт формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки відображає взаємний зв'язок і взаємодію різних наукових підходів, серед яких провідними виступають системний, андрагогічний, екзистенціальний, особистісно-професійний, діяльнісний, акмеологічний, технологічний, аксіологічний, та специфічних принципів цифровізації освітнього процесу, когнітивності, пізнавальної активності, професійно орієнтованої комунікації як основи такого формування.

Теоретичний концепт містить наступні положення:

- культура професійної комунікації;

- процес формування культури професійної комунікації майбутнього економіста обумовлений формуванням її складових: аксіологічної (ціннісні установки та мотиви професійної комунікації, інтеріоризація загально-культурних, національних, мовних, професійних цінностей суспільства в особистісні); теоретичної (уявлення про систему мови та знання правил мови і мовлення); мовленнєвої (уміння користуватися економічною терміно-лексикою, економічною мовою у професійних цілях та для розуміння мовлення інших); комунікативної (здатність користуватися мовою як засобом спілкування у різних професійних ситуаціях); особистісної (здатність до рефлексії професійної комунікації).

- модель формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО має ґрунтуватися на сутності феномену «культура професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки» і передбачати результатом сформованість такої культури засобами інформаційно-освітнього середовища ЗВО, використовувати поширені та інноваційні форми, методи, засоби навчання;

- ефективність моделі формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО визначається якісними змінами за кожним із показників сформованості культури професійної комунікації.

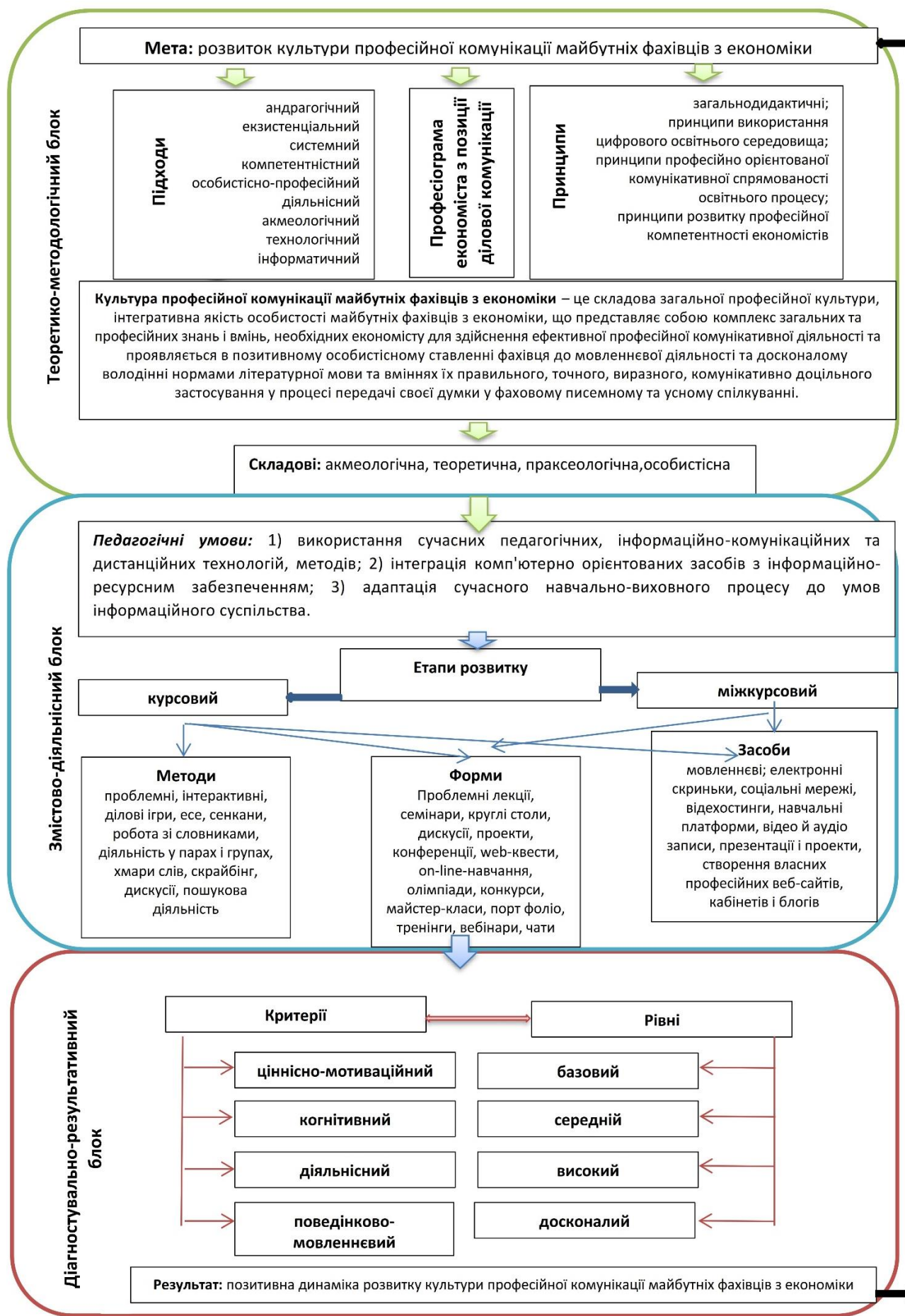

Рис. 1. Модель розвитку культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки в умовах інформаційно-освітнього середовища ЗВО

Отже, формування культури професійної комунікації майбутніх фахівців з економіки має відбуватися цілеспрямовано у спеціально створеному у ЗВО інформаційно-освітньому середовищі, де передбачено інтеграцію мовної, мовленнєвої, комунікативної і професійної підготовки майбутніх фахівців з економіки на засадах відкритості, студентоцентризму та цифровізації освітнього процесу.

Висновки. Якщо говорити про сучасний ринок праці, то від випускника ЗВО він вимагає вміння використовувати набуті теоретичні знання в нестандартних ситуаціях і ситуаціях, що постійно зазнають змін; здійснюється своєрідний перехід від суспільства, в якому віддають перевагу знанням, до суспільст-

ва, яке складається з життєво компетентних громадян. Як показало дослідження, професійну підготовку майбутніх економістів необхідно розглядати саме через призму компетентнісного підходу, враховуючи ті вимоги, котрі висуває ринок праці до підготовки майбутніх кваліфікованих працівників. Розглядаючи професійну компетентність економіста, ми вважаємо доцільним доповнити визначення високим рівнем розвитку комунікативних здібностей, наявністю організаційських та управлінських якостей, стійкою вмотивованістю та володінням інтегрованими знаннями, зокрема, щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Харченко І.І. Формування культури публіцистичного мовлення в студентів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія лінгвістика*. Херсон, 2013. Випуск 17. С. 259 – 263.
2. Харченко И.И. Формирование коммуникативной компе-

тентности студентов аграрного вуза инновационными средствами. *Сборник научных трудов «Инновации в науке»*. Часть II. Новосибирск: изд. «СибАК», 2013. С. 53 – 59.

REFERENCES

1. Kharchenko I.I. The formation of a culture of journalistic broadcasting in students. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Linguistics Series*. Kherson, 2013. Issue 17. P. 259 - 263.
2. Kharchenko I.I. Formation of communicative competence of students of agrarian university by innovative means. *Collection of scientific works "Innovations in science"*. Part II. Novosibirsk: «SibAK», 2013. P. 53 - 59.

Culture of Professional Communication of Future Economics Specialists in the Higher Education Institution's Information and Educational Environment

I. Kharchenko

Abstract. The formation of a culture of professional communication of future specialists in economics should be purposeful in a specially created in institution of higher education information and educational environment, which provides for the integration of linguistic, speech, communicative and professional training of future specialists in economics on the basis of openness, student-centered education. The study is related to the analysis of professional (professional) economic terminology, which is an element of a student's active vocabulary, and his level of proficiency indicates an understanding of professional economic phenomena and concepts.

Keywords: culture of professional communication, future specialists in economics, information and educational environment.